

Sjöar, strandskydd och strömming

Sveriges sjöar, vattendrag, havsområden och stränder påverkas negativt av många olika mänskliga aktiviteter. Näringsämnen, miljögifter och skräp förorenar våra vatten, livsmiljöer för vattenlevande organismer förstörs, överfisket fortsätter och exploateringen av stränder ökar, trots strandskydd. Vad gör Naturskyddsföreningen för att värna ekosystem och biologisk mångfald i vatten och på stränder? Vad kan du göra själv för att bidra?

Arrangör

Naturskyddsföreningens rikskansli

Föreläsare

Mia Svedäng Föreläsare

Rikskansliet

Rebecca Nordenstam Föreläsare

Rikskansliet

Naturskyddsföreningen

2017-03-11

Sjöar, strandskydd & strömming

Jönköping 5/5-24

mia.svedang@naturskyddsforeningen.se

Innehåll

- Sverige – de tusentals sjöarnas land
- Strandskydd – hur funkar det och varför behövs det?
- Strömmingen – livsviktig och hotad. Vad gör Naturskyddsföreningen?

Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningen - Sveriges största miljöorganisation

- Grundad 1909
- **Över 200 000 medlemmar**
- Egen miljömärkning
Bra Miljöval
- Bra Miljöval-fonden
finansierar miljöåtgärder i
strömmande vatten

Bra Miljöval

Naturskyddsföreningen

Sverige – de tusentals sjöarnas land

1

Naturskyddsföreningen

Sverige har massor av vatten!

- Sverige är ett av världens sjörikaste länder – mer än **100 000 sjöar**
- Dessutom ca **50 000 mil vattendrag** (och 100 000 mil diken - motsvarar 22 varv runt jorden!)

Det mesta av dricksvattnet kommer från sjöar!

- **Tre fjärdedelar** (75 %) av vattnet vi dricker kommer från **ytvatten**, en fjärdedel är grundvatten
- **Vättern** - en av Sveriges största råvattentäkter för dricksvatten (250 000 pers)
- **Mälaren** - vattentäkt för ca två miljoner människor (Stockholm, Västerås, Södertälje etc)
- **Vattenskyddsområden** för att skydda vattentäkterna

Hur tar vi hand om alla dessa sjöar?

- EU:s ramdirektiv för vatten (**Vattendirektivet**)
- Del av svensk miljölagstiftning 2004
- Fem vattenmyndigheter

Hur mår våra sjöar och vattendrag?

- Miljökvalitetsmålet **Levande sjöar och vattendrag** är **inte** uppnått och **kommer inte kunna nås** med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder

Levande sjöar och vattendrag

“Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.”

Riksdagens definition av miljömålet

Naturskyddsföreningen

Vilka är de största hoten?

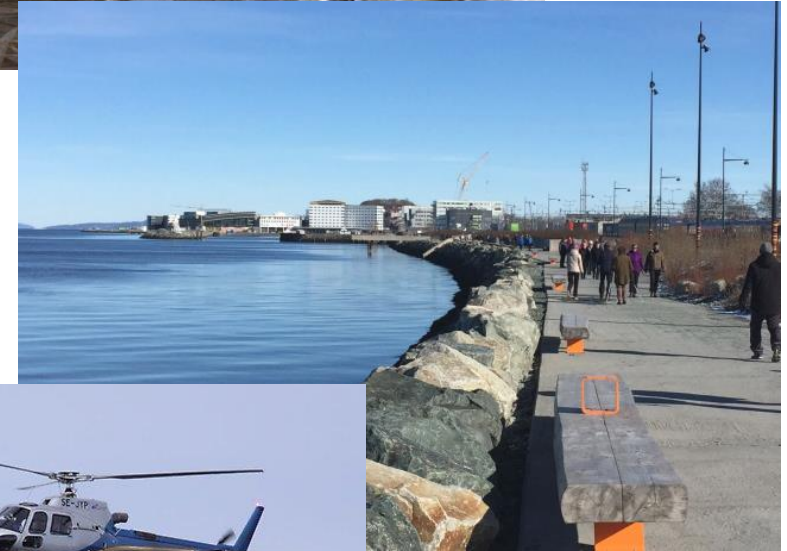
- **Jordbruk & skogsbruk** → dikning, övergödning, läckage av miljögifter
- **Vattenkraft** → vandringshinder, reglering & onaturliga flöden

Dessutom...

- **Exploatering** → hårdgjorda ytor vid stränderna ökar risk för översvämning & häftiga flöden, minskad biologisk mångfald etc
- **Klimatförändringar** → kallvattensarter missgynnas, spridning av invasiva främmande arter
- **Försurning** → arter slås ut, bl a fisk, kräftor, snäckor & musslor

Naturskyddsföreningen

Strandskyddet – hur funkar det och varför behövs det?

2

Strandskyddets syfte

- Vi har haft strandskydd sedan **1950-talet**
- Från början: trygga tillgången till platser för **bad och friluftsliv** för allmänheten – **allemansrättslig tillgång till stränder**
- Syftet utvidgades **1994: Även** livsvillkoren för **växter och djur**

Dessutom: Billig och effektiv åtgård för klimatanpassning!

- Orörda stränder **buffrar** mot översvämningar & häftiga flöden
- Fungerar som **naturligt filter** mot föroreningar
- Dessutom – orörd strandvegetation (undervattensängar) **binder stora mängder kol**

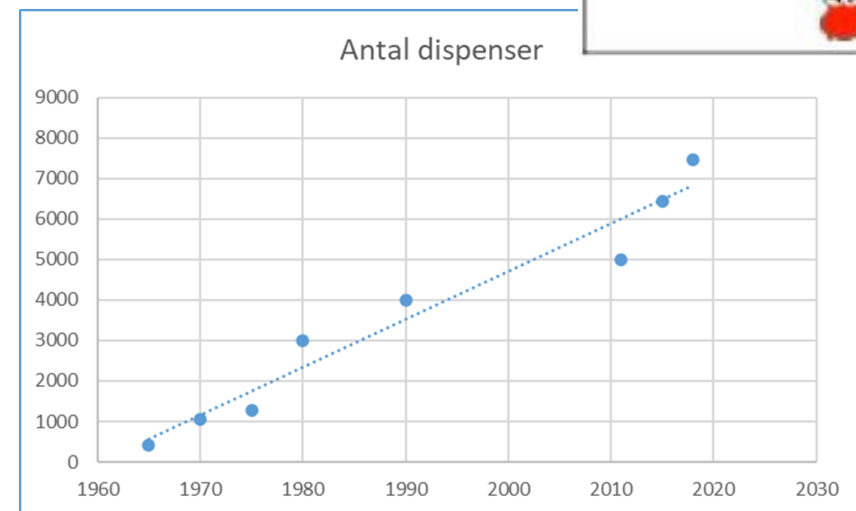
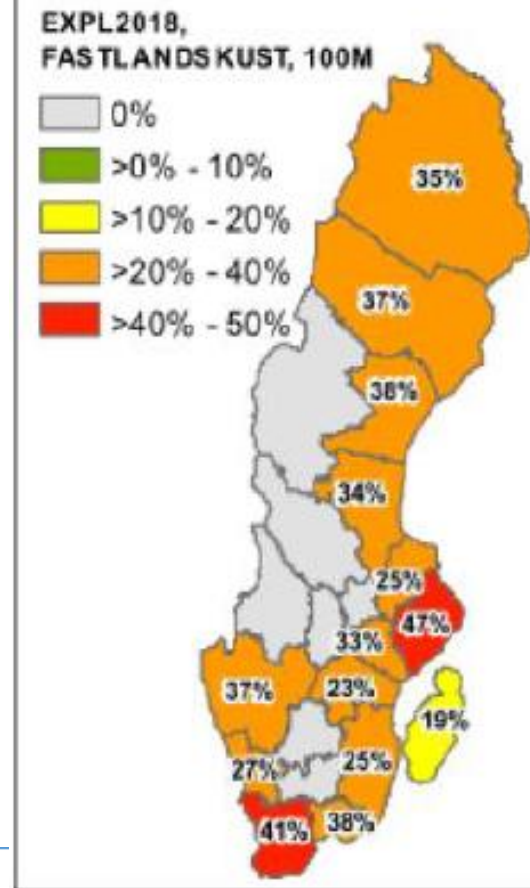

Foto: Fristrom

Exploatering trots strandskydd

- **Exploateringen ökar** i Sverige – gäller såväl sjö- som havsstränder och vid vattendrag
- **Stockholm och Skåne** - störst andel exploaterad strandzon för (typ) samtliga strandtyper
- I **Jönköpings län** ca 16 % av sjöstränderna exploaterade

Naturskyddsföreningen

Trend mot försvagat strandskydd...

- **2009:** Kommunerna får huvudansvar för dispenser, LIS-reglerna införs
- **2014:** Länsstyrelsen får upphäva strandskyddet vid små sjöar och vattendrag
- **2020:** Utredningen *Tillgängliga stränder – ett mer differentierat strandskydd* (SOU 2020:78)
- **2023:** Utredningen *Ändamålsenliga undantag från strandskyddet för de areella näringarna* (SOU 2023:103)
- **Tidöpartierna** vill öka möjligheten att bygga nära vatten – bl a genom att ta bort strandskyddet vid små sjöar och vattendrag

Tillgängliga stränder
Ett mer differentierat strandskydd

BETÄNKANDE AV
UTREDNINGEN OM ÖVERSYN
AV STRANDSKYDDET

Areella näringar vid vatten

BETÄNKANDE AV UTREDNINGEN OM
ÄNDAMÅSLENLIGA UNDTAG FRÅN
STRANDSKYDDET FÖR DE AREELLA NÄRINGARNA

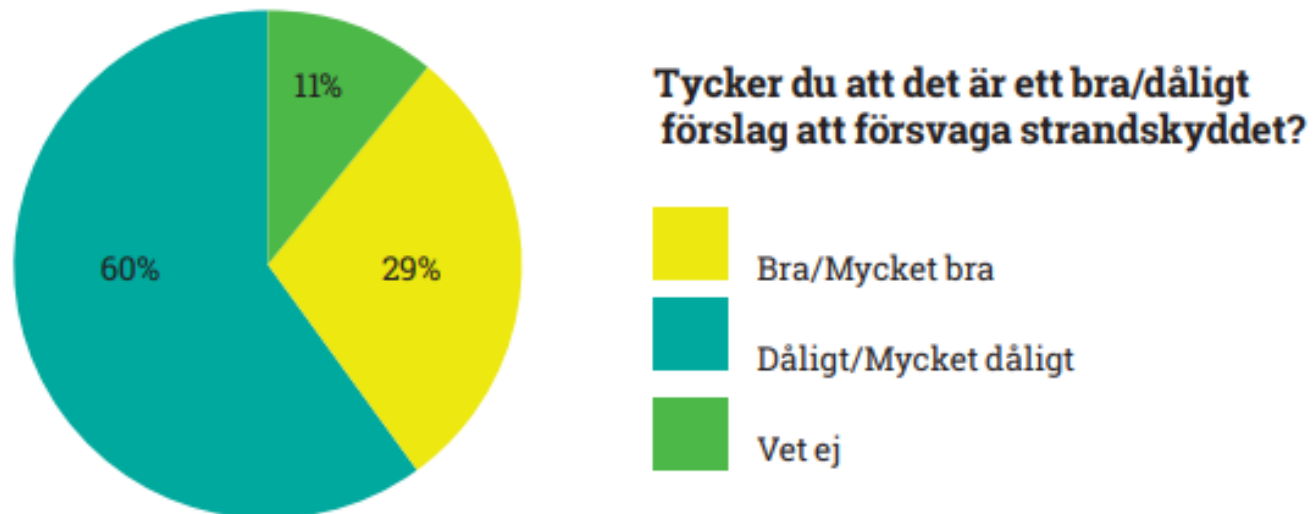

Naturskyddsföreningen vill ha ett starkt, generellt strandskydd!

- Alla ska ha rätt till stranden!
- Viktig del av det svenska naturskyddet
- Skyddar även mot negativa klimateffekter

Allmänheten vill inte att strandskyddet ska försvagas!

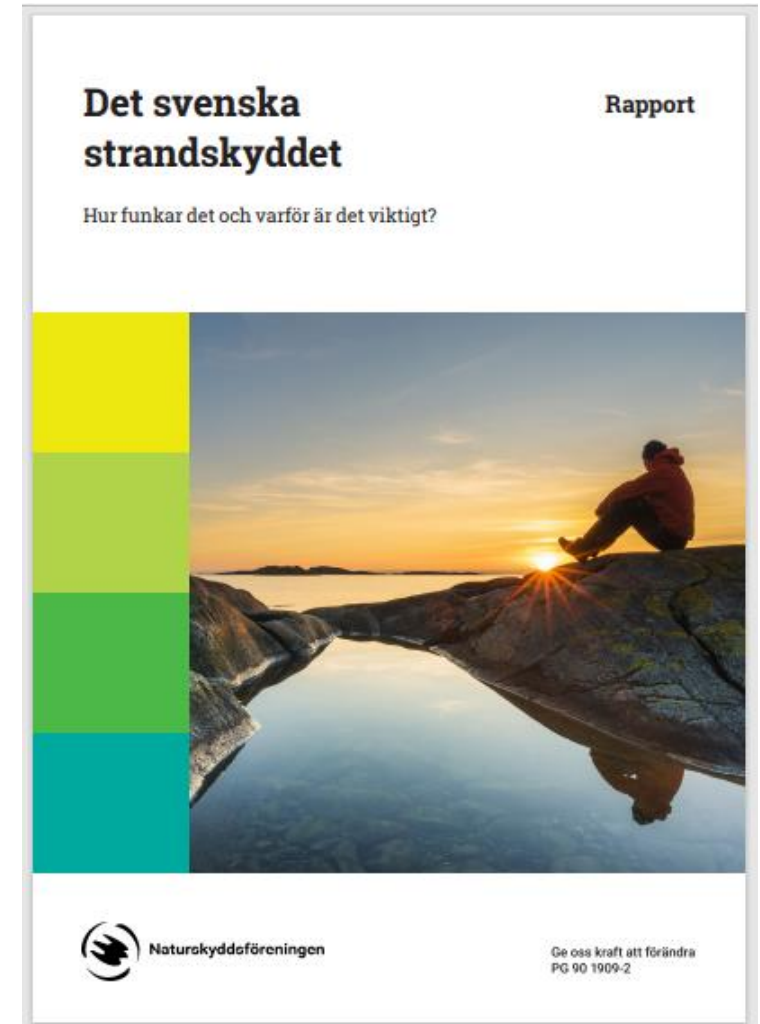

Naturskyddsföreningen

Läs mer om strandskyddet i vår [rapport!](#)

- Strandskyddet är bara 100 meter!
- Att ta bort strandskyddet är en irreversibel process!
- Strandskydd – en billig och effektiv klimatanpassningsåtgärd!

Naturskyddsföreningen

Strömmingen – livsviktig och hotad. Vad gör Naturskyddsföreningen?

3

Strömming är sill norr om Kalmar sund

- Sill finns överallt längs Sveriges kuster - har **anpassat sig** till många olika marina miljöer
- Sill & strömming är samma art (*Clupea harengus*) men **skiljer sig åt genetiskt**
- Strömningen är **mindre**, har färre ryggkotor, växer långsammare, blir könsmogen tidigare och har **lägre fetthalt**

Utpräglad stimfisk

- Stimmen rör sig **över stora områden** - vandrar även i vertikalled
- På dagen ofta på **djupt vatten**, på natten vandrar de upp **mot ytan** för att äta
- Livnär sig framför allt på **djurplankton**, bland annat små kräftdjur och fisklarver
- Då den blir större även bottendjur och spigg
- På vintern håller sillen helst till i djupare vatten eftersom det är lite varmare där

Vårlekande sill/strömming i Östersjön

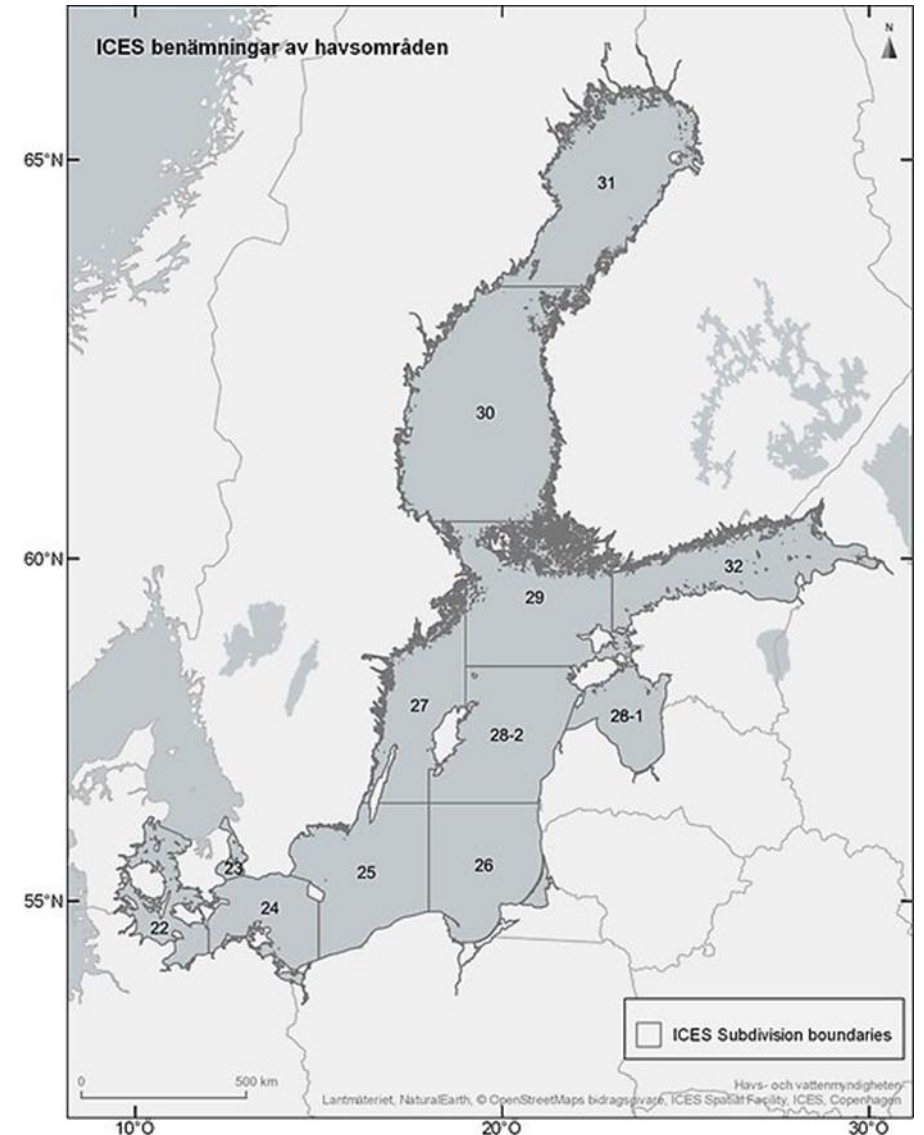
- Tidigare fanns även höstlekande strömming (vanligast)
- Samlas i **stora stim** nära lekområdena innan leken
- Leker då vattentemperaturen är **8-12 grader**
- Vanligen **nära kusten**, men lek förekommer även längre ut till havs vid utsjöbankar
- Leker nära botten – **äggen är klibbiga** och fäster på vattenväxter och stenar
- Efter leken blandas olika bestånd ute till havs där de söker föda
- När vintern kommer återvänder de mot kusterna för att vara redo för lek under våren

Lokala bestånd

- Många olika lokala bestånd av sill/strömming i Östersjön – men **ofullständigt kända**
- **Förvaltas utan hänsyn till detta!**
- Märkningar och genetiska data visar att sillen/strömmingen **återvänder till samma lekplatser** varje år
- Lokala delbestånd **riskerar att slås ut** när det storskaliga fisket på lekmogen fisk sker mer kustnära

Östersjön ett känsligt hav

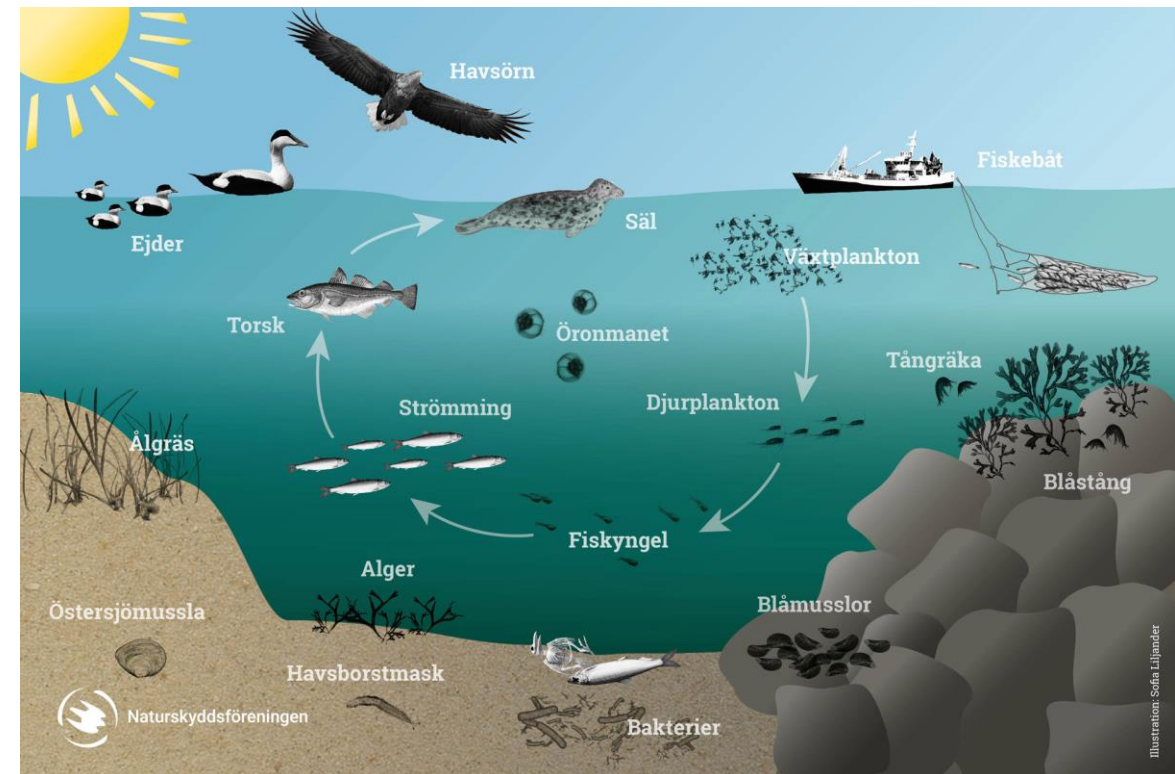
- Världens **näst största** brackvattenshav
- Tydlig **saltvattengradient** från söder till norr
- Skiktning i djupled: kallare, saltare vatten på större djup, varmare, mer utsötat vatten närmare ytan
- Brackvattensmiljön **påfrestande** för många växter och djur
- Vattenomsättningen i Östersjön är låg
- **Övergödning, miljögifter, klimatförändringar** etc...

Strömmingen mycket viktig i näringsväven

- Sill/strömming + skarpsill – stor & viktig del av biomassan i Östersjön
- **Viktig mat** för torsk, säl, tumlare, sjöfågel.
- **Äter i sin tur** stora mängder djurplankton och små kräftdjur

Strömmingsmat

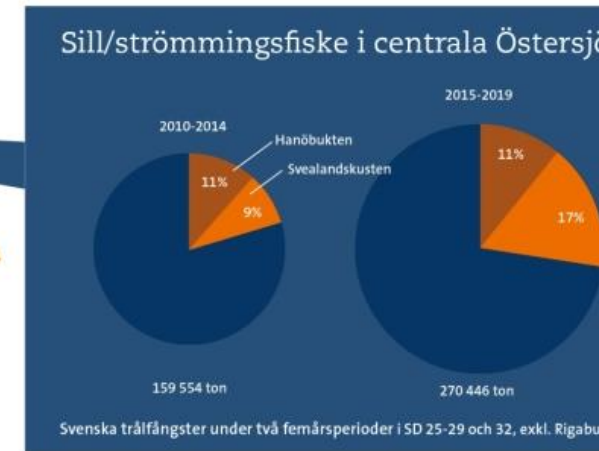
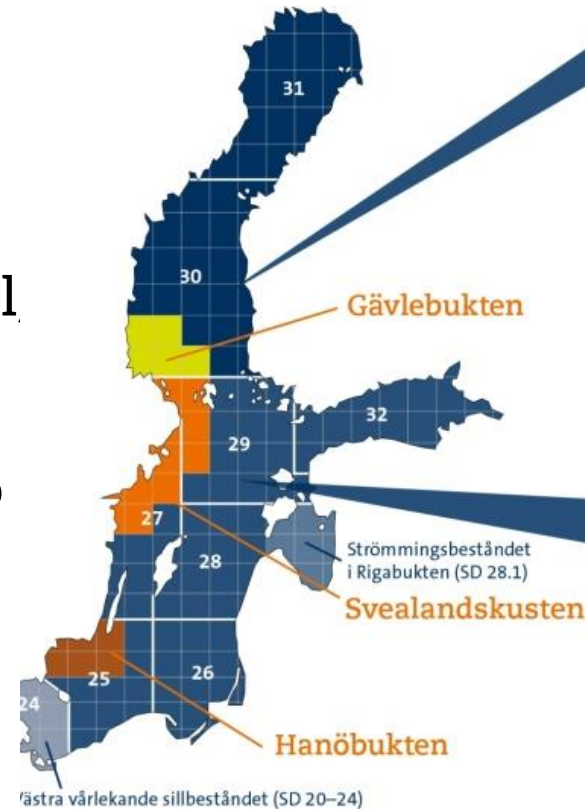
- Sill/strömming har varit en av våra **viktigaste proteinkällor** under hundratals år
- Idag blir en **allt mindre andel** av fångsterna mat till människor
- Efterfrågan har minskat på grund av de höga halterna av **miljögifter**
- Miljögifterna **har minskat** under senare tid, men ligger fortfarande över eller nära gränsen för **hög miljörisk**

Var och hur fiskas strömming?

- Yrkesfiskets fångster i Östersjön består till **över 80 %** av sill/strömming och skarpsill
- Fiskas med flyttrål och bottentrål och utmed kusterna med garn
- Det kustnära, **småskaliga fisket har minskat** under de senaste tio åren
- En allt större andel av sillen/strömmingen i det **storskaliga** trålfisket fångats i mer kustnära områden

Naturskyddsföreningen

Fiskeflottan i Östersjön

- Ca 90 % av båtarna i Östersjön består av små båtar (mindre än 12 meter)
- Dessa fiskar tillsammans endast **några få procent** av de totala fångsterna av sill/strömming
- Ca 95 % av sillen/strömmingen fångas av **ett fåtal stora industritrålare**
- En allt större del av fångsterna i Östersjön går till **foderindustrin** (minst 75 %)
- Flera fiskeföretag har **tvingats lägga ner**

AFTONBLADET FREDAG 23 FEBRUARI 2024
Dagens namn: Torsten, Torun

Nyheter / Surströmming

Larmet: Surströmming i fara – risk för kollaps

Isak Fritzon/TT

Publicerad 2023-07-22

[Dela](#) [Spara](#)

Fångster & kvoter

- 2022 fångades **totalt ca 200 000 ton** sill/strömming i Östersjön
- I det svenska fisket ca 32 000 ton
- De svenska fångsterna har mer än halverats under de senaste fyra-fem åren
- I år ligger kvoten på **9 908 ton i Bottniska viken** och **13 503 ton i centrala Östersjön**
- **Minskning** med 31 respektive 43 %.
- **Men - Borde vara 0-kvot!**

Havs och Vatten myndigheten ☰ Meny 🔍 Sök på webbplatsen

[Hem](#) / [Fiske och handel](#) / [Kvoter, uppföljning och fiskestopp](#) / Kvoter i Östersjön

Kvoter i Östersjön

Tabell över EU-kvot och svenska kvoter TAC i Östersjön för 2024. Svensk kvot är preliminärt uträknad och kan ändras när EU-förordningen publiceras.

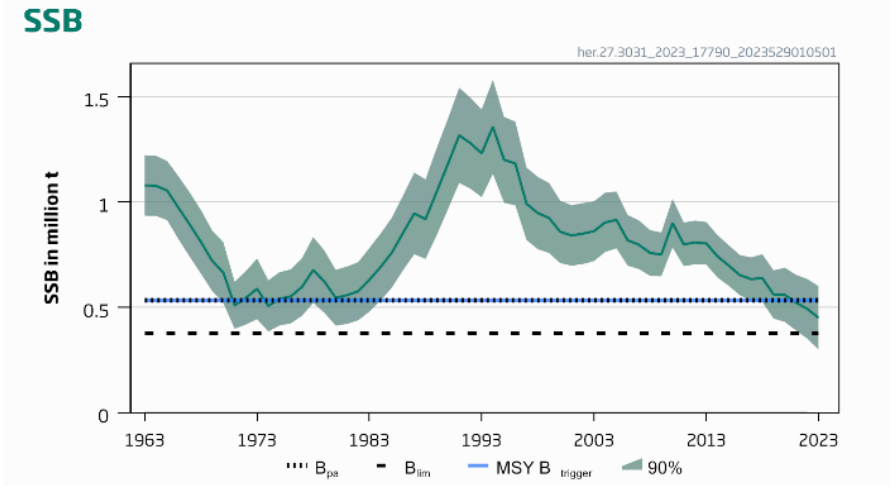
Kvoter i Östersjön 2024

Art	Område (ICES-område)	Svensk kvot	EU-kvot	Ändring
Sill/Strömming	Bottenhavet (30-31)	9 908 ton	55 000 ton	-31%
Sill/Strömming	Centrala Östersjön (25-27, 28.2, 29, 32)	13 503 ton	40 368 ton	-43%
Sill	Västra Östersjön (22-24)	140 ton	788 ton	0 %

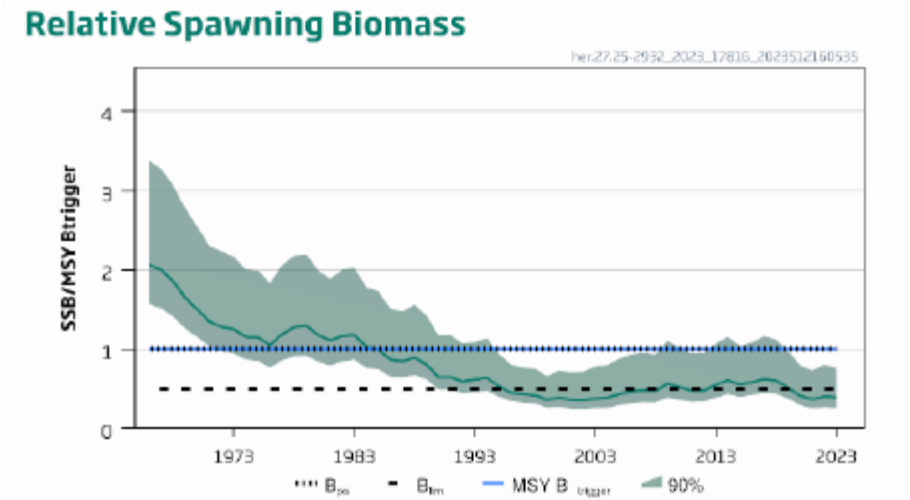

Läget för strömmingen är akut

- **Lekbiomassan** för sill/strömming i både centrala Östersjön och Bottniska viken ligger nu **under det gränsvärde** som anger när det är stor risk att bestånden kraschar

Lekbiomassa Bottniska viken Från ICES 2023

Lekbiomassa centrala Östersjön. Från ICES 2023

Naturskyddsföreningen

Frågor till Rebecca:

- Läget för strömmingen är akut – vad gör Naturskyddsföreningen?
- Men vi har ju fiskekvoter – räcker inte det?
- Hur fungerar kvottilldelningen inom EU – förklara mera!
- Hur går det med överklagandet?
- Vad förväntar ni er att uppnå med överklagandet?

Naturskyddsföreningen

TACK FÖR OSS!

rebecca.nordenstam@naturskyddsforeningen.se

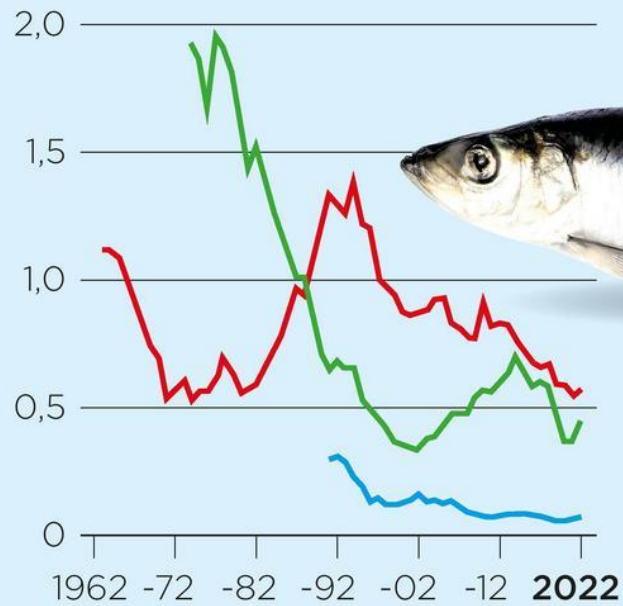
mia.svedang@naturskyddsforeningen.se

Sill- och strömmingsbeståndet

Lekbiomassa* i miljoner ton.

Längd: 15-30 cm

Skagerrak

Kattegatt

Bottniska viken

Centrala Östersjön

Kalmar

Kallas sill söder om Kalmar och norrut strömming

Källa: ICES, SLU *mängden lekmogen fisk

Hur påverkas strömmingen av predation?

- Sill/strömming viktig födan för **gråsäl** i Östersjön
- Sälarna blivit fler på senare tid – men få belegg för att sälpredation skulle påverka populationsdynamik/förekomst (Gårdmark et al 2012, Hansson et al 2017)
- Gråsälar äter selektivt **större strömmingar**
- Stora strömmingar har blivit färre under senare tid - vad detta beror på **kan diskuteras...** (mer om det senare...)

Vad händer när strömmingen försvinner?

- Sill och skarpsill **viktiga bytesfiskar** för torsk
- Troligt att den minskade förekomsten av sill i södra Östersjön bidrar till att **torskarna i det östra beståndet är magra och växer dåligt**
- Minskande bestånd av sill/strömming påverkar även **tumlaren** negativt

Strömmingens storlek

- Beror nedgången i lekbiomassa i Bottniska viken på att strömmingarna har blivit **mindre** eller **färre**?
- Kullgren: ” Det är märkligt att inte strömmingen växer som den gjort tidigare”
- Ja - strömmingarna i Bottniska viken har tappat i medelvikt – men den stora minskningen inträffade för **ungefär 20 år sedan!**
- De senaste 10 åren har antalet individer **halverats** (60 miljarder individer → 31 miljarder individer idag)

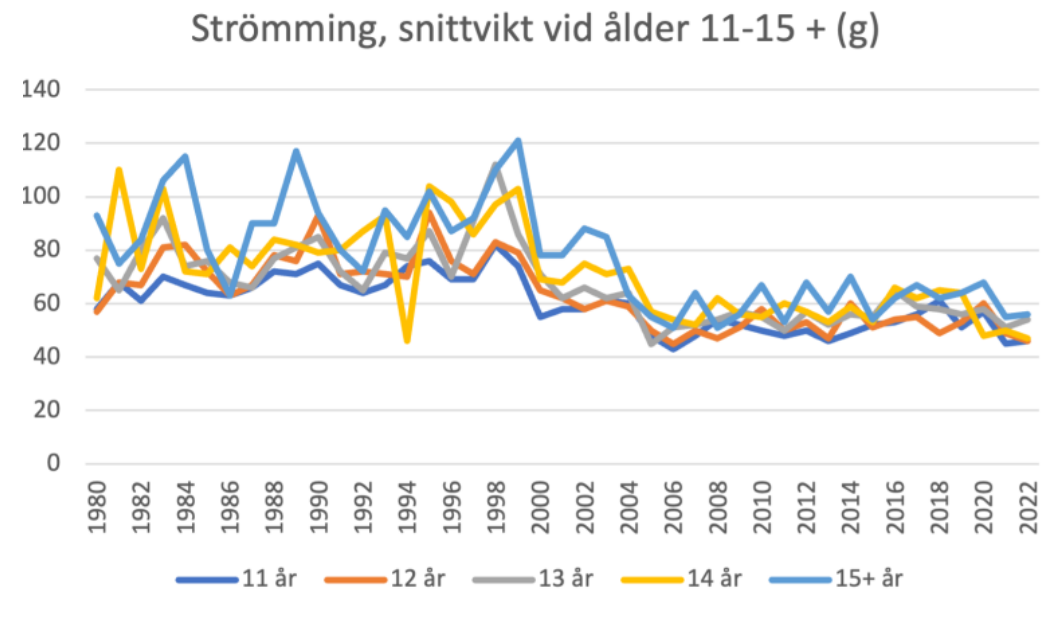

Bild från ÖC

<https://www.su.se/stockholms-universitets-ostersjocentrum/nyheter/str%C3%B6mmingarna-i-bottniska-viken-har-blivit-f%C3%A4rre-inte-mindre-1.691897>